

BIBLIOTEKS BLADET

CHEFER OM DE NYA BIBLIOTEKARIERNA

Glapp mellan behov
och efterfrågan

ANTAL SÖKANDE FÖRDUBBLAT

Ändå utbildas inte
fler bibliotekarier

NUMRET OM UTBILDNING

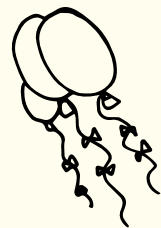
Med uppdrag att förnya

*Pamela Schultz Nybacka startade
Sveriges nyaste utbildning av
bibliotekarier. Hur har det gått?*

En trygg familj borde vara en självklarhet för alla barn.

Camilla Lagerqvists spännande bokserie **Hemmet för bortrövade barn** avslutas med **Fällan**, där Adam fortsätter kampen för att rädda barn som far illa. I **Hitta hem** av Melinda Jacobs, får vi följa familjehemsplacerade Bella. Den nya familjen är jättesnäll och allt skulle vara perfekt om Bella bara inte saknade sin mamma så mycket ... I **Alla borde ha en Ruben** skriver Katja Tydén underfundigt om livet efter en skilsmässa och om att ha en morbror till bästis.

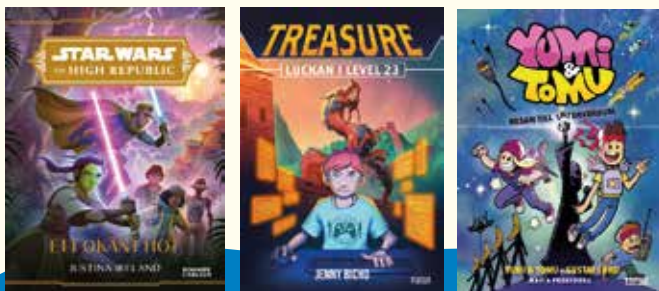
Pirrig tonårskärlek

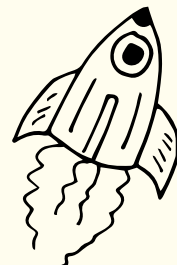
Vad skulle hända om den du är kär i plötsligt blir den mest kända personen i landet? Karoline träffar Mathias på en gudsförgäten campingplats på sommarlovet. Allt är helt perfekt, men Mathias har en hemlighet – och över en natt blir han Nordens största superkändis. Allt vänds upp och ner för Karoline. Går det att vara förälskad i en superstjärna? Och är Mathias densamma som den person hon blev kär i?

Fartfyllda gaming- och filmäventyr

Är det svårt att locka ditt barn till läsning? Här kommer tre spännande och fartfyllda titlar baserade på film och gaming. **High Republic-serien** utspelar sig 200 år innan filmen The Phantom Menace (episod 1). Här får vi följa 15-åriga Vernestra Rwoh i sitt första uppdrag som Jediiriddare. I **Luckan i level 23** flyter spelet ihop med verkligheten på ett obehagligt sätt. I youtube-idolerna Yumi & Tomus nästa kapitelbok **Resan till interversum** får de konkurrens om att vara snälla från deras antagonist Spelmästaren, eller är allt bara fake news?

Förtrollande fantasi

En bultande rödbeta förändrar blyga Auras liv i **Hjärtat i källaren**. Äventyret Yggdrasil fortsätter och i andra delen **Flickan från underjorden** behöver halvguden och månbarntet Lillo både vänner, list och mod för att övervinna hemskheter. **Ovetenskapliga studier** är en samling roliga, brutala, överraskande och tankeutmanande noveller som tar med läsaren på en riktig berg- och dalbana. I det rasande spännande urban fantasy-äventyret **Silver & Stål. Helvetets portar** får vi följa Lilly, vars mamma är en häxa, och som plötsligt försvinner.

Ljuvliga bilderböcker för mysig högläsning

En bild säger mer än tusen ord. Följ med på en utmanande och filosofisk promenad med en katt och en människa i **Kattpromenaden**. Skratta åt Stina Wirséns träffsäkra karaktärer i **Vems kalas** och njut av en magisk ny värld med Lugo och Lill i **Hemligheter överallt**. Hjälp Eddie leta efter hans spralliga mormor i **Min osynliga mormor**, följ Sickan och pappans försök till en gemensam måltid i **Ät nu, Sickan** och underhålls av vännerna Tora och Tytte som tar sats inför ett motionspass i **Tora och Tytte motionerar!**

FÖRFATTARSÖK

Vinn ett författarbesök!

Använd BTJ:s tjänst Författarsök för att hitta och boka författare som lyfter läsintresset hos era besökare. Vi på BTJ hänvisar självklart till Författarförbundets arvodesrekommendationer.

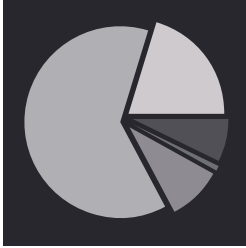
JUST NU! Vi tävlar ut ett författarbesök (värde 7500 kr) till arrangörer som gör en bokning genom Författarsök. Så här tävlar du: Gör en bokning i Författarsök och skicka ett mejl till forfattarsok@btj.se där du berättar vilken författare du bokat. Tävlingen avslutas den 30 juni.

forfattarsok.btj.se

btj

26

Glapp mellan verksamheternas behov av kompetens och de kunskaper nya bibliotekarier får med sig.

42

Diskussionen om kompetens måste föras i relation till samhällets strömningar, skriver Ola Pilerot.

10 FÖRORD / NUMRET OM UTBILDNING

12 HAR NYA BIBLIOTEKARIER RÄTT KUNSKAPER?

21 MYCKET AV JOBBET MÅSTE LÄRAS PÅ JOBBET

26 ENKÄT: SKILLNAD PÅ TILLGÅNG OCH EFTERFRÅGAN

28 INTERVJU: PAMELA SCHULTZ NYBACKA

34 ÖKAT SÖKTRYCK MEN FLER UTBILDAS INTE

38 VÄXANDE BRIST PÅ BIBLIOTEKARIER

42 ESSÄ: OLA PILEROT OM BIBLIOTEKARIENS KUNSKAP

48 FRÅN NÄTET: UTVALT FRÅN BIBLIOTEKSBLADET.SE

52 SISTA ORDET: HELENE ÖBERG OM BIBLIOTEKEN OCH TOTALFÖRSVARET

28

Hon var med och startade den nyaste bibliotekarieutbildningen.

DET HÄR NUMRET

48

Hatet mot dragartister ger Misty Bubble kraft – och andra nyheter du kan ha missat på Biblioteksbladet.se

Foto: Sara Arnald

Tim Andersson, reporter

TIM ANDERSSON är bosatt i Stockholm och frilansar för ett antal tidskrifter. För Biblioteksbladet skriver han framför allt porträtt. Senast satte han sig ned med Theodor Kallifatides, som hytte med pipan och varnade för en ytterhöger som allt klumpigare klampar in i kulturen. Innan dess intervjuade han Helene Öberg, ny ordförande för Svensk biblioteks-förening, som jobbar för att hålla samma politiska krafter borta från biblioteksplaner och för dem oönskad programverksamhet.

I det här numrets porträtt träffar han Pamela Schultz Nybacka, som var med och startade bibliotekarieutbildningen på Södertörns högskola och som bland annat undervisar studenterna i att skriva debattartiklar. Förhoppningen är att de ska ta sig ton i offentligheten.

Chefredaktör & ansvarig utgivare
Thord Eriksson
thord@biblioteksbladet.se

Art Director
Christian Williamsson [A4]

Webb/reporter
Annika Clemens
annika.clemens@biblioteksbladet.se

Medarbetare i detta nummer
Tim Andersson, Anahita Arai, Peter Cederling,
Helena Davidsson Neppelberg, Kolbjörn Guwallius,
Stefan Karlsson, Ola Pilerot, Helena Öberg

Omslag: Peter Cederling

Prenumeration på BBL
För medlemmar i föreningen ingår BBL i medlemsavgiften. 350 kr för enskild medlem (heltidsstuderande och pensionärer 175 kr). Övriga (inom Sverige) betalar 550 kr (utom Sverige 700 kr).

Tryck
Norra Skåne Offset, Hässleholm
ISSN: 1651-5447

Produktion
A4 Text & Form AB producerar Biblioteksbladet/
Biblioteksbladet.se för Svensk biblioteks-förening.
Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera manus. För obeställt material ansvaras ej.

Annonskontakt
Viktoria Pettersson
viktoria.pettersson@mediakraft.se
0735-11 81 79

Tim Hultman
tim.hultman@mediakraft.se
0700-62 61 92

Moms utgår ej.

Biblioteksbladet är TS-kontrollerad.

www.biblioteksbladet.se

Prenumerera på Svensk Bokhandel

Din guide till bok- och förlagsvärlden

Som prenumerant på Svensk Bokhandel kan du ta del av alla nyheter, analyser och reportage i den kanal som passar dig bäst. Du får koll på branschen, periodens utgivning och debuterande författare.

Våra prenumerationsalternativ — från 199 kr

1 — HELÅR PREMIUM

Tidning och kataloger på papper samt full digital access till allt innehåll på svb.se, inklusive tidning och kataloger i e-format.

Pris: **1 920 kr**

2 — HELÅR DIGITALT

Full digital access till allt innehåll på svb.se, inklusive tidning och kataloger i e-format under ett helt år.

Pris: **1 480 kr**

3 — KATALOGER

Vårens-, Sommarrens- och Höstens Böcker på papper.

Pris helår: **450 kr**

Pris per styck: **160 kr**

4 — PROVA PÅ

Full digital access till allt innehåll på svb.se, inklusive tidning och kataloger i e-format under två månader.

Pris: **199 kr**

Teckna din prenumeration i dag på svb.se/subscribe! Frågor? Mejla oss på prenumeration@svb.se eller ring 08-545 417 76.

Svensk Bokhandel

FULL KOLL PÅ BOKBRANSCHEN SEDAN 1952

Skapa en
läsares blick
Lasse Åberg

Östersjöstund och vänd era yngre
kar mot havet tillsammans med
rg och hans bok.

Beställ gratis till ditt bibliotek!

- *Boken*
- *Pysselbok om havet*
- *Lärohandledning*

Har nyutbildade
bibliotekarier
kompetens som
relevant speglar
bibliotekens
behov?
Nja.

Några ord under ett panelsamtal på bokmässan i höstas ledde till temat för det här numret av Biblioteksbladet.

På scenen beskrevs en klyfta mellan det som lärs ut när blivande bibliotekarier utbildas, och det som behövs ute på folkbiblioteken (inga andra typer av bibliotek var representerade i panelen). Under arbetet skickades en enkät med frågor om detta till alla folk- och regionbibliotek och biblioteken vid drygt 30 lärosäten.

Svaren bekräftar att det som sades i Göteborg inte var något isolerat tyckande utan uppfattningar som är spridda.

En enkätfråga löd: "Har nyutbildade bibliotekarier kompetens som relevant speglar ditt biblioteks behov?"

Majoriteten av de som svarade uppgav att nyutbildade endast i viss grad (60 procent) eller bara i liten grad (nästan 10 procent) har denna kompetens.

Här är några skriftliga kommentarer:

"För akademiska utbildningar med mycket teori som inte möter verkligheten på ett folkbibliotek."

"Utbildningen känns inte anpassad efter alla funktioner som finns på bibliotek ..."

"För lite förståelse för dagens arbetsliv med stora behov av mer utvecklande och agilt förhållningssätt och stora behov av vägledningskompetens."

MÅNGA UTE i verksamheterna och på lärosätena verkar ändå välja att lägga ett försonande raster över den här bilden. När de nybakade bibliotekarierna kommer ut i arbetslivet så lär de sig ändå det de behöver kunna, så lyder det återkommande resonemanget.

Det låter kanske rimligt, men det är

knappast helt tillfredsställande. Det är inte orimligt att förvänta sig att en utbildning ger rätt kunskaper.

Jag utgår från att det allra bästa är om nya bibliotekarier inte bara bär på nycklar till dagens bibliotek, utan också till morgondagens.

Vad säger de själva?

Biblioteksbladet bjöd in andraårsstudenterna på kandidatprogrammen i Umeå, Uppsala, Borås och på Södertörns högskola till en skrivtävling. Utmaningen var att författa en text utifrån rubriken "Så behåller biblioteken sin relevans – och så vill jag bidra till det."

FÖRVÄNTANSFULLT såg jag fram emot mängder med bidrag från ambitiösa blivande bibliotekarier sprängfyllda med idéer om framtiden.

Det var uppenbarligen naivt, för det kom bara två texter – tack för det, ni som skickade dem.

Det magra deltagandet gjorde att tävlingen inte var möjlig att genomföra. Därför har inget av de inkomna bidragen heller publicerats. Men nyfikenheten på hur dagens studenter resonerar består. Kanske hittar vi på ett nytt sätt att närma oss frågan. Eller för all del, hör bara av er och berätta:

thord@biblioteksbladet.se

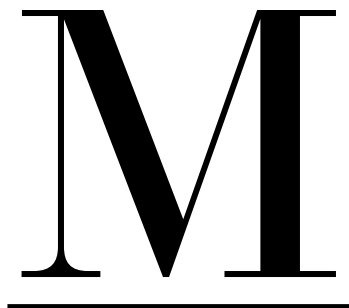
Thord Eriksson | Chefredaktör och ansvarig utgivare

Har nya bibliotekarier
rätt kunskaper?

Arbetsuppgifterna skiljer sig åt mellan olika bibliotek, ändå är utbildningen densamma. Men kan blivande bibliotekarier förberedas på allt?

Medan det i en mindre kommun kan gå några år mellan nyanställningarna och så gott som alla tjänster ofta är bibliotekarietjänster har Stockholms stad nästan alltid minst en aktiv platsannonser om jobb på biblioteken. Biblioteksorganisationen har 20–25 olika slags befattningar

bland de mer än 400 anställda. Två tredjedelar är bibliotekarier.

– Förutsättningarna är mycket olika beroende på vilket bibliotek det handlar om och i vilken stadsdel. På små bibliotek är möjligheten till specialisering mindre, i en större organisation finns en större möjlighet att specialisera sig. Man får rekrytera utifrån de omständigheterna, säger Daniel Forsman, stadsbibliotekarie i Stockholm.

UTIFRÅN FÖRUTSÄTTNINGARNA i Stockholm tycker han att nyutbildade bibliotekarier har den kompetens de behöver med sig från utbildningen. Men den är framför allt övergripande och teoretisk.

– Sedan behöver den omsättas i

»Det hade kunnat behövas fritidspedagoger, men jag kan inte byta ut någon bibliotekarie.«

praktik. Själva tillämpningen får man komma in i på biblioteken. Vi som arbetsgivare måste ta ansvar för att ge de nyutexaminerade studenterna rätt förutsättningar och hjälpa dem in i våra rutiner.

Malmös stadsbibliotekarie Torbjörn Nilsson har liknande erfarenheter.

– Nyutbildade kan sakna systemkompetens. Det handlar om hur man bidrar till att skapa en bra situation. Man kanske är duktig på litteratur och sökning, men det finns också arbetsuppgifter som liknar dem på en fritidsgård och man ska hantera människor med psykisk ohälsa. Då behöver man bli duktig på att navigera, säger han.

MÅNGA KOMMER IN i jobbet med en tanke om att hjälpa till med litteratur- och informationssökning, att svara på frågor i informationsdisken och kanske träffa skolklasser för litteratursamtal. Men det är bara en del av arbetsuppgifterna på ett bibliotek.

Även Torbjörn Nilsson löser behoven genom att ha fler yrkeskategorier. Då kan bibliotekarierna lägga ett större fokus på det de är utbildade till.

– Man skulle också kunna lösa det genom att göra utbildningen bredare eller mer generalistisk. Men det behövs en mångfald i kåren utifrån bakgrund och erfarenhet. Om man anställer även andra yrkesgrupper kan man fånga upp mångfaldsperspektivet bättre. Annars får man lätt personer med ungefär samma bakgrund.

Det spelar inte så stor roll att personalen har olika yrken eftersom ni har många anställda?

– Så kan man tolka det. Sedan kan

fackförbundet och utbildningen ha synpunkter på det. Man vill att det ska vara många bibliotekarier för att inte tappa i relevans. Men för vår del är det inte ett problem.

Är det lättare att resonera som du gör i en större kommun?

– Ja, det är det. I en liten kommun har man färre anställda och då behöver man satsa på ett annat sätt. Då bör man ha bibliotekarier som kan få kärnverksamheten att rulla på med bokinköp och så vidare. Sedan kanske man inte har så mycket resurser kvar till att skapa andra yrkesområden.

SÅ SER DET UT i Hässleholm i andra ändan av Skåne. Befolkningen motsvarar bara 15 procent av Malmös och bibliotekschefen Anette Mjöberg basar över 18 anställda, fördelade på huvudbiblioteket och sex filialer. Antalet medarbetare har minskat med sex under de tio år hon har varit chef.

– Som det är nu har vi bara bibliotekarier och biblioteksassistenter. Jag har försökt få till samarbeten med fritidsgårdarna när vi har haft mycket ungdomar hos oss, men vi har haft stora besparingar. Det hade kunnat behövas fritidspedagoger, men jag kan inte byta ut någon bibliotekarie. Vi hade även kunnat ha nytta av annan personal till vår skapande verksamhet, säger hon.

Eftersom Anette Mjöberg sällan nyanställer personal kommer hennes bild av utbildningen främst från kontakten med tim- och sommarvikarier. Dessa kommer oftast från pågående utbildning i Växjö eller Lund.

– De har hög kompetens när det gäller teoretiska studier och de får plugga hårt.

REPORTAGE

Det går nästan inte att jämföra med när jag gick ut i Borås för 40 år sedan. Samtidigt är de inte riktigt förberedda på verkligheten. Det är en enorm skillnad mot förr vad man möter, bland annat efter psykiatrireformen. För några år sedan hade vi också problem med ungdomar som väktare körde ut från järnvägsstationen tvärs över gatan.

ANETTE MJÖBERG och en kollega har gästföreläst på utbildningen i Växjö om etik på biblioteken. Då tog de upp utmaningar i bemötande och poängterade att det ibland är stökigt på jobbet.

– Vi berättade hur verkligheten ser ut och hoppades att de inte skulle bli avskräckta.

Anette
Mjöberg.

»Det är ingen bra signal att de pluggar till det här yrket men inte vet hur jobbet är i praktiken.«

Anna
Ersdotter.

- Det hon saknar från utbildningen är främst kompetens i sociala frågor och bemötandet av olika slags besökare. Ännu mindre än Hässleholm är Hammarö kommun söder om Karlstad. På 17 000 invånare finns ett enda bibliotek med fem heltidsanställda. Alla är bibliotekarier utom en, som är assistent. Man har successivt frångått assistenttjänster och ersatt dem med bibliotekarier när man har nyanställt.

VERKSAMHETSUTVECKLAREN Anna Ersdotter tycker inte att nyutbildade bibliotekarier har all kompetens som krävs för arbete på folkbiblioteket. Även hennes erfarenhet av nyutbildade kommer främst från vikarier som har gått utbildningen på distans.

– Så långt som de har kommit, ungefär halva utbildningen, verkar de inte riktigt ha vad som krävs. De saknar en grundkännedom om hur det fungerar rent praktiskt att stå bakom disken på ett folkbibliotek. Eftersom vi är ett litet bibliotek får alla göra allting.

Hon upplever att utbildningen är alltför teoretisk för behoven på ett mindre bibliotek.

– Om jag förstår det rätt vill man att utbildningen ska vara teoretisk medan

man ska lära sig det praktiska på arbetet. Men det är bekymmersamt för den som anställer att man behöver lära upp nya i allt det praktiska.

Det har hänt att studenter på eget bevåg har bett att få praktisera på Hammarö bibliotek, utanför utbildningen.

– De har märkt att de inte har en tydlig bild av hur det egentligen är att jobba på bibliotek. Det är ingen bra signal att de pluggar till det här yrket men inte vet hur jobbet är i praktiken.

Måste man inte lära sig det praktiska på jobbet?

– Absolut, varje bibliotek har ju sina egna rutiner och sätt att prioritera, men man borde ha med sig mer av grunderna. Jag har en känsla av att nivån är alltför teoretisk för dem som ska jobba på folkbibliotek. Sedan några år har vi mycket medborgarfrågor och folk vill ha hjälp med utskrifter och annat. Det finns en bristande kunskap när det gäller arbetsuppgifterna, det är inte bara att stå i en informationsdisk.

Behöver all personal vara just bibliotekarieutbildad?

– Nej, det tycker jag inte. På mitt bibliotek har vi inte behov av så många andra kompetenser, men vi har en pedagog på halvtid, vilket är utmärkt. Man ska ha någon form av utbildning som är relevant samtidigt som vi inte kan ställa vem som helst på ett bibliotek. Det är viktigt att man är rätt person snarare än att man har rätt kompetens. Man behöver vara social, hjälpsam och mångsidig.

HELENA JANNERT ÄR utvecklingsledare på Göteborgs bibliotek och kulturhus. Hon tycker att det är svårt att generalisera utifrån en avslutad utbildning. ►

BIBLIOTEK

JAJA, MEN
HAR DU NÅN
MEDICINSK
KOMPETENS?

ANSÖKAN

- – Man kan inte dra alla över en kam. Vi ser en skillnad om man har andra erfarenheter med sig. Man kanske har jobbat inom vård eller service och inte gått direkt från gymnasiet till bibliotekarieutbildningen. Så det är komplext att utvärdera en utbildning utifrån enskilda individer, säger hon.

Helena
Jannert.

Hon tycker att det är viktigt att personalen har med sig en grundläggande kompetens för jobbet men ser samtidigt att det är svårt att skapa en utbildning som fångar upp precis alla önskemål.

– Vi ser ett behov av att man är förberedd på det samhälle och den verksamhet man kommer ut till, både när det gäller att jobba som bibliotekarie i Sveriges andra största stad och vad det innebär att jobba inom en politiskt styrd organisation. Men jag förstår utbildningens dilemma, att man ska utbilda brett och att studenterna kommer ut till så olika verkligheter.

INTE HELLER HELENA JANNERT tycker att all personal måste vara utbildade bibliotekarier. I Göteborg finns bland annat mediepedagoger och man har testat att ta in fritidsledare som kan röra sig i lokalerna och prata med ungdomar.

– Frågan är om professionen ska

breddas än mer eller om man ska få vara specialist. Ska man ta tillvara bibliotekariernas kompetens på bästa sätt behöver de kanske få vara specialister.

En mångfald av medarbetare med olika bakgrund och kompetenser kan tillsammans skapa en bättre verksamhet.

– Det är kanske för mycket att önska från en enskild profession att de ska klara av ett så brett uppdrag. Litteraturen och läsfrämjandet är ett stort och viktigt uppdrag för professionen, i andra delar kanske man inte behöver just den professionen.

Kontakten mellan folkbiblioteken och lärosätena är ofta svag. Helena Jannert tror att utbildningarna kanske inte heller har resurser att ta emot synpunkter från alla 290 kommuner och tycker även att det är viktigt att högskolorna står fria att utforma sina utbildningar utan detaljstyrning från arbetsgivare.

Några bibliotekschefer sitter i utbildningsråd och kommer därmed med viss input. Men olikheterna mellan små och stora kommuner skulle kanske också leda till förvirring. I stället behöver utbildningarna omvärldsbevaka för att samla upp behoven.

FÖR LÄROSÄTESBIBLIOTEKEN ser behoven något annorlunda ut. På Universitetsbiblioteket i Lund arbetar man förutom med utlåning bland annat med arkiv och it-utveckling. Den utåtriktade servicen har framför allt studenter och forskare som målgrupp.

Överbibliotekarie Håkan Carlsson tycker att nyutbildade har den kompetens som krävs, även om han sällan anställer dem för tillsvidare tjänster. Söktrycket till

»Vi ser ett behov av att man är förberedd på det samhälle och den verksamhet man kommer ut till.«

»Det är kanske för mycket att önska från en enskild profession att de ska klara av ett så brett uppdrag.«

det tiotal tjänster som annonseras ut under ett år är högt, vilket med automatik gör att de som anställs är personer med några års yrkeserfarenhet.

– De ganska få nyutexaminerade som kommer hit sticker ut på något annat sätt, som att de är mycket motiverade eller har gjort ett examensarbete som är passande.

Förstår lärosätena vilka behov biblioteken har?

– Jag tycker det. Jag har erfarenhet både från Borås och Lund. Vi har en del studentmedarbetare på kvällar och helger. Där har vi valt att uteslutande anställa sådana som går utbildningen för att hjälpa dem att skapa en erfarenhet från UB hos ett antal av studenterna.

UNIVERSITETSBIBLIOTEKETS höga specialisering gör att utbildningen inte matchar alla behov som finns. En nyutbildad bibliotekarie har till exempel inte fått lära sig att arbeta med katalogisering och bevarande av äldre tryck eller med specialiserat forskarstöd. Men Håkan Carlsson tycker att en samlad utbildning som ger grundläggande kompetens är rätt även i framtiden.

– Men man ska nog inte ställa krav på utbildningarna att hela tiden serva specia- ➤

Håkan
Carlsson.

»Det är ett mer komplext samhälle vilket gör det svårare för våra medarbetare.«

Torbjörn Nilsson.

- listbehoven utan det får man hantera med kompetensutveckling.

ALLA SOM Biblioteksbladet talar med noterar förutom behov av specialisering att yrkesrollen möter en snabb utveckling, såväl i samhället i stort som när det gäller sådant som digital kompetens och medie- och kommunikationsvanor. I flera delar riskerar en utbildning därmed att vara inaktuell redan efter något år.

– Det snabba informations- och kunskapsflödet ställer högre krav på flexibilitet och anpassningsförmåga. Det är ett mer komplext samhälle vilket gör det svårare för våra medarbetare. Samtidigt har det digitala gjort saker lättare också, säger Helena Jannert i Göteborg.

– Utbildningarna behöver ständigt utvecklas för att gå i takt med bibliotekens uppdrag. De som går utbildningarna behöver även välja kurser som går i riktning mot vad de vill jobba med, säger Daniel Forsman i Stockholm.

Han tycker även att biblioteken själva behöver arbeta med kompetensutveckling.

– Det har alltid funnits en diskussion om önskemål utifrån att man har synpunkter på hur utbildningen är utformad eller inte. Men biblioteken måste arbeta

aktivt utifrån det egna sammanhanget.

Anna Ersdotter i Hammarö ser att biblioteken får en utökad roll i tider av kris och krig i närområdet och när andra samhällsfunktioner försvinner.

– Banker och annat läggs ner, då kommer folk till biblioteken eftersom de inte har någon annanstans att gå. En äldre man kom till exempel in till oss med en mobiltelefon som inte fungerade. Han hade blivit hänvisad av en butik.

Ställer ni upp och hjälper till med sådant?

– Vi gör det i den mån vi kan, annars slussar vi dem vidare.

Torbjörn Nilsson i Malmö efterlyser kompetens inom utbildningen kring de sociala aspekterna av biblioteksverksamheten.

– Jag märker när jag pratar med personer som undervisar eller är ansvariga att det är lite teoretiskt och att man använder *buzz words*. De har kanske inte hittat verktygen för hur utbildningen skulle kunna möta vissa behov. Utbildningen är också kopplad till forskning och då blir det ännu mer teoretiskt. Det behövs praktik som utgår från sociala förtecken och strukturer.

ÄVEN OM HAN tycker att utbildningen i stort fungerar bra skulle han också vilja se en utveckling som breddade rekryteringen genom att inte kräva samma teoretiska bakgrund. På så sätt skulle man kunna få till en större mångfald bland personalen.

Mycket av jobbet måste läras på jobbet

Utbildningarna i Borås och Uppsala är överens om en sak: det går inte att förbereda blivande bibliotekarier på allt de kommer att möta i arbetslivet.

TEXT KOLBJÖRN GUWALLIUS

Karen Nowé Hedvall är universitetslektor och proprefekt för bibliotekarieutbildningarna vid Högskolan i Borås. Där tar man varje år in 160 studenter på kandidatnivå, varav drygt hälften läser på distans. Dessutom finns ett mastersprogram för personer som har andra studier i botten.

Hon menar att även om utbildningen ger grunderna som behövs för att börja arbeta på ett bibliotek måste lärandet fortsätta ute i verksamheten.

– Det gäller vad det än är för jobb, det är som att ta körkort. Biblioteken är inte vad de var för tio år sedan och om tio år kommer de att vara någonting annat än de är i dag. Man kan inte utbilda för all framtid och utvecklingen går oerhört snabbt.

Åse Hedemark, universitetslektor och prefekt för utbildningen vid Uppsala universitet, delar den uppfattningen. I Uppsala finns ett mastersprogram i arkivvetenskap, biblioteks- och informationsvetenskap samt musei-

och kulturarvsvetenskap. Cirka 50 studenter per år läser inriktningen inom biblioteks- och informationsvetenskap.

– Man måste fortbilda sig i alla yrken. Vi har dem bara här i två år och de ska vistas åtskilliga decennier på arbetsplatsen. Det är klart att ett löpande lärande behöver ske i arbetslivet. Våra möjligheter att ge dem specifika kunskaper om allt är ganska begränsade. Det är en generalistutbildning, men det finns gott om möjligheter att fördjupa sig.

I Uppsala finns till skillnad från i Borås en praktikperiod. Under fem veckor arbetar man på bibliotek och får då en känsla för verkligheten utanför universitetet. Det ger också utbildningen input om hur arbetslivet ser ut. Förutom det har båda utbildningar gästföreläsare från verksamheterna som ger sin bild.

Åse Hedemark är medveten om att de praktiska verksamheterna har stora skillnader sinsemellan. Men det är svårt att fullt ut få in bredden i utbildningen.

– Det är en knepig balansgång, men det finns möjlighet för studenterna att

- nischa sig mot olika verksamhetstyper. Vi försöker fånga det mer specifika också när det är möjligt.

Flera bibliotek efterlyser social kompetens när det gäller bemötande. Hur arbetar ni med det?

– Studenter går in i utbildningen med föreställningar om vad det innebär att jobba som bibliotekarie som inte alltid korrelerar med hur yrket ser ut i verkligheten. Ett tag brukade jag börja min första föreläsning på första kursen med att säga att man behöver gilla människor mer än böcker i det här yrket.

I Biblioteksbladets enkät (se sidorna 26–27) har omkring två tredjedelar av bibliotekscheferna svarat att nyutbildade inte fullt ut har med sig den kompetens som är relevant för bibliotekets behov. Bara var femte chef tycker att de nyutbildades kompetens är relevant i hög grad.

Åse Hedemark poängterar att utbildningen inte är en yrkesutbildning utan en professionsförberedande ämnesutbildning.

– Man kan se glappet mellan teori och praktik och det är en utmaning att hantera. Vi pratar mycket om de här frågorna, men att konfronteras med dem i verkligheten är en annan sak.

Karen Nowé Hedvall i Borås ser det som att det delvis är en fråga om rätt person på rätt plats.

– Vi kan inte utbilda folk till hur de ska vara som individer. Är någon väldigt blyg kan det vara svårt att ta sig fram i ett så socialt yrke. Vi kan inte göra om någon i grunden, utan vi ger dem kunskaperna och färdigheterna, sedan kanske de inte passar i alla fack ändå. Särskilt inte om

förväntningarna från början varit fel.

Därför tror hon att studie- och yrkesvägledarna på gymnasiet behöver uppdatera sin bild av bibliotekarieyrket.

– Vi märker att de ibland har en föråldrad bild.

Utbildningen kan inte heller utgå från en viss typ av arbetsplats, säger hon. Få personer stannar i dag ett helt yrkesliv hos en enda arbetsgivare. Det är ytterligare en anledning till att utbildningen behöver vara generell.

I Biblioteksbladets enkät säger mer än två tredjedelar av de svarande bibliotekscheferna att det kommer att bli vanligare med personal som har en annan formell kompetens än den som ges vid bibliotekarieutbildningarna. Karen Nowé Hedvall ser inte det som ett problem.

Måste all bibliotekspersonal ha bibliotekarieutbildning?

– Jag tycker inte det, och jag kan inte se varför de skulle vara det. Ett sjukhus eller en vårdcentral har inte bara läkare, en skola inte bara lärare. När folkbiblioteken breddar sina verksamheter behöver man också bredda kompetenserna. Det ska man inte se som ett misslyckande, det är en arbetsplats där mycket behövs och det finns nya uppgifter.

Däremot behöver det alltid finnas utbildade bibliotekarier på biblioteken, även på skolbiblioteken, menar Karen Nowé Hedvall.

Åse Hedemark i Uppsala ser däremot risker med att ta in alltför många olika professioner på biblioteken.

– Jag har förståelse för att man i vissa verksamheter ser ett behov av andra

»Är någon väldigt blyg kan det vara svårt att ta sig fram i ett så socialt yrke.«

yrkesgrupper, men ser man det mer långsiktigt innebär det en risk för en negativ utveckling för professionen. En professions status och legitimitet tenderar att urholkas om man anställer andra yrkesgrupper, framför allt om dessa anställs i stället för utbildade bibliotekarier. Man kan hamna i ett läge i framtiden då det blir svårt att argumentera gentemot en huvudman varför man ska anställa bibliotekarier om man lika gärna kan anställa andra.

Med då behöver bibliotekarierna kunna allting?

– Ja, precis. Eller så får man samverka mellan utbildningar om fortsatt kompetensutveckling. Det är omöjligt att vi under den begränsade tid vi har dem hos oss ska kunna ge dem allt för all framtid. Alla yrken utvecklas och det kommer alltid att behövas kompetensutveckling.

Åse Hedemark säger att andra yrkesgrupper på biblioteken behöver vara undantag när det finns väldigt specifika behov.

– Eskalerar det kan det bli en negativ påverkan på professionen.

På senare år har forskningen inom biblioteks- och informationsvetenskap stärkts och i anslutning till utbildningarna ►

»Forskningen har inneburit en uppvärdering av professionen som de flesta har stöttat.«

- finns flera pågående och planerade doktorandprojekt. Det skulle kunna bidra till bilden att utbildningarna ligger långt ifrån praktiken. Men samtidigt välkomnas forskningen ute i verksamheterna.

Anette Mjöberg är bibliotekschef i Hässleholm. Hon är positiv till att det pågår biblioteksforskning och att den uppmärksammas.

– Som bibliotekschef behöver man stöd i forskningen ibland. Vi har bland annat använt en modell som tagits fram av forskare på bibliotekarieutbildningen i Danmark eftersom vi inte hittade något liknande i Sverige, säger hon.

För utbildningarna innebär forskning även att det finns en bredd av kunniga personer som undervisar på utbildningarna. Såväl doktorander som deras handledare i form av docenter och professorer håller i föreläsningar.

– De för in sin kunskap direkt i undervisningen och kan berätta om pågående spetsforskning. Det forskas om informationspraktiker, sociala medier, källkritik och kunskapens infrastruktur, säger Karen Nowé Hedvall som exempel.

I Uppsala förbereds för rekrytering av

tre doktorander med fokus på källkritik och medie- och informationskunnighet inom ramarna för forskarskolan Resource, som finansieras av Vetenskapsrådet och som involverar alla lärosäten med bibliotekarieutbildning.

Men att utbildningen får mer akademisk karaktär är ingenting nytt. Karen Nowé Hedvalls bild är att inriktningen har funnits åtminstone sedan 1990-talet.

– På 1970- och 1980-talen var det mer professionsinriktat. Forskningen har inneburit en uppvärdering av professionen som de flesta har stöttat.

Har något gått förlorat eller är det enbart bra?

– Ur min synvinkel är det nästan bara bra. Man lär studenter att tänka som forskare och man lär dem att tänka bortom det som behövs precis i stunden. Att ta ett steg tillbaka och tänka på vad vår stora uppgift är och hur vi bäst kan lösa den. Det är grundläggande i vad de lär sig, det gör dem mer resilienta. De kan vara med längre och vara med och utveckla saker.

Åse Hedemark tycker inte heller att akademiseringen är en pågående trend.

– Jag gick utbildningen i Borås omkring år 2000. Diskussionen om glappet mellan teori och praktik fanns redan då, så jag känner igen den väl. Jag tror att de här diskussionerna har förekommit länge.

EN WEBBSHOP MED
UTVALT FÖR BOKÄLSKARE
OCH LÄSVÄNNER

Bok *Utvalt* FÖR BOKÄLSKARE
OCH LÄSVÄNNER
vännern

info@bokvannen.se · www.bokvannen.se

ÅRETS TEMAN:
Judisk kultur
Staden
Ljud

ÅRETS HÖJDPUNKT FÖR BIBLIOTEKARIER!

Välkommen till Bokmässan!

Upptäck nya böcker och boosta din kreativitet. Hos oss får du nya idéer för ditt bibliotek! Anmäl dig till specialpris under Biblioteksdagarna 24–25 maj. Besök oss i monter 12 eller på bokmassan.se.

2023
28 SEP
-1 OKT

BOKMÄSSAN
GÖTEBORG BOOK FAIR

Hitta rätt i bokfloden!

Planera bokinköpen till ditt bibliotek med Bokinfo. Hos oss hittar du information om alla svenska böcker långt innan de kommer ut (böcker på andra språk har vi också). Titlarna presenteras med texter, bilder, SAB och Thema-klassificering.

Tre gånger per år får du listor över böckerna i Svensk bokhandels kataloger. Du kan även göra egna listor över dina särskilda bevakningsområden.

Läs mer på www.bokinfo.se

Abonnemang
från 522 kr
/månad

Hämta bilder till ditt bibliotekssystem.

Mejla info@bokinfo.se för att boka en demonstration av Bokinfo på biblioteksdagarna.

BOKINFO

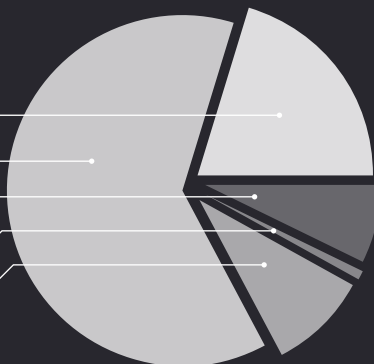
si

Skillnad på tillgång och efterfrågan

Biblioteksbladet frågade folk-, region- och forskningsbibliotek om deras behov av kompetens. Svaren tyder på ett glapp mellan de kunskaper som behövs och det nya bibliotekarier har med sig från sina utbildningar.

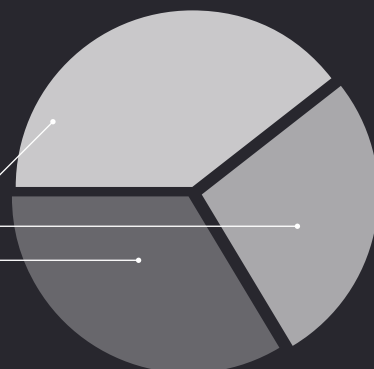
Har nyutbildade bibliotekarier kompetens som speglar ditt biblioteks behov?

I hög grad:	20,4 %
I viss grad:	62,5 %
I liten grad:	9,2 %
Inte alls:	0,7 %
Annat:	7,2 %

Finns det medvetenhet vid lärosätena för bibliotekens behov?

Ja:	39,5 %
Nej:	27 %
Annat:	33,5 %

Enkäten skickades till folkbiblioteken i landets 290 kommuner, biblioteken vid 34 lärosäten och de 21 regionbiblioteken. Trots den låga svarsfrekvensen – 154 svar vilket innebär en frekvens på 31 procent – bedömer Biblioteksbladet att tendenserna som påvisas är relevanta och väljer därför att ändå publicera resultaten.

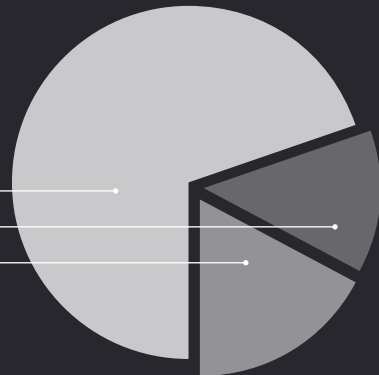
**Har du deltagit i dialog med
lärosätena om innehållet i deras
utbildningar?**

Ja: 28,1 %
Nej: 70,6 %
Annat: 1,3 %

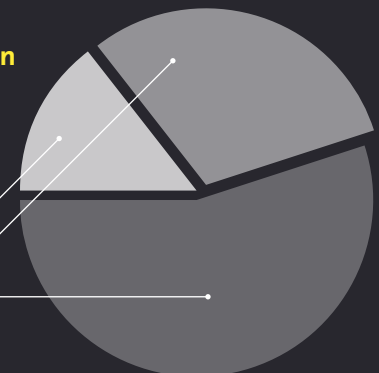
**Kommer det att bli vanligare att
bibliotek rekryterar personer med
annat än bibliotekarieutbildning?**

Ja: 69,9 %
Nej: 13,1 %
Annat: 17 %

**Etniskt och språkligt speglar personalen
på få, om några, bibliotek samhället
i stort. Gör utbildningarna tillräckligt
för att bidra till en utjämning?**

Ja: 14,5 %
Nej: 30,5 %
Annat: 55 %

THE COMMON READER VIRGINIA WOOLF

THE COMMON READER VIRGINIA WOOLF

THE COMMON READER VIRGINIA WOOLF

En outsider med uppdrag att förändra på insidan

Pamela Schultz Nybacka hade ett särskilt uppdrag när bibliotekarieutbildningen på Södertörns högskola startades: bredda rekryteringen. Men hittills har de nya studenterna varit svåra att locka.

TEXT TIM ANDERSSON BILD PETER CEDERLING

IN FRÅN SIDAN

Pamela Schultz Nybacka har bakgrund i ekonomi och litteratur –inte på bibliotek. Men hon känner sig välkommen. ”Jag är förvånad över hur snälla människor kan vara.”

klassperspektiv, genusmönster, rasism – hon har personliga ingångar till allt det där, uppvuxen som hon är med en ensamstående, finlandssvensk mamma, delvis i Husby utanför Stockholm.

Det har också viss bäring på bibliotekarieutbildningen på Södertörns högskola, som hon var med om att starta 2019 och där hon nu är programsamordnare.

– Vi har tagit fasta på bibliotekens funktion i den ”sociala vändningen”, där det handlar om att bidra till en demokratisk samhällsutveckling. Även om också den informationsvetenskapliga biten är superviktig.

Pamela Schultz Nybacka suckar lite när hon får höra om Biblioteksbladets enkät (se sidorna 26–27). Där framgår det att många bibliotekschefer upplever en diskrepans mellan nyutbildade bibliotekariers kompetens och behoven på arbetsplatserna.

Hon accepterar inte den förenklade dikotomi som hon ibland upplever att man gör mellan abstrakta teorier och den praktiska verkligheten.

– Nej, vi utbildar inte ensidigt för yrkeslivets behov, det är alltid ”här och nu”. Bibliotekens roll kommer alltid att förändras, så vi måste rusta studenterna med teorier, modeller och verktyg för att hantera och vara delaktiga i förändringen.

HON KALLAR bibliotekarieprogrammet på Södertörn för ”uppdaterat”, och det tar högskolans tre värdeord på allvar: ”mångkultur”, ”medborgerlig bildning” och ”mångvetenskap”. Om vi börjar med det sista så har programmet tillförts en hel del moment som kanske inte verkar självklara i sammanhanget, som medieteknik, retorik, offentlig förvaltning, och idéhistoria – eller mer exakt: medborgerlig bildning.

– Vi jobbar inte bara med utbildning, utan vi vill att våra studenter ska få verktyg och självförtroende till att kunna verka ute i offentligheten, i demokratisk anda. De ska få lära sig att ta del av samhällliga processer, och veta att de har en röst och en viktig roll.

En sak som hon säger sig vara stolt över är en kurs där studenterna får öva sig i att formulera debatt-

Ett kafé på Ängby slott i västra Stockholm. Levande ljus och grön kakelugn. Pamela Schultz Nybacka bor i närheten, och hennes engelska setter behöver avskildhet. Rosa, heter hon. Efter Rosa Parks.

– Om man är en setter ska man inte vara aggressiv; man måste kunna stå och markera. Därför tänkte jag att det var passande att döpa henne efter en person som förändrade världen bara genom att sitta stilla.

Demokrati- och rättvisefrågor är något som Pamela Schultz Nybacka ofta återkommer till:

artiklar. Det handlar dels om att innehållsligt identifiera ett område där biblioteken behöver stärkas, men också om att lära sig själva hantverket.

Vill du att bibliotekarierna ska bli mer aktiva i samhällsdebatten?

– Yes! Absolut, i allra högsta grad. Folkbiblioteken är ju den största kulturorganisationen som kommunerna har. Det är klart att de debatteras, kulturkrig eller inte, och biblioteken får inte lämna walk over i debatten till andra utanför fältet.

PAMELA SCHULTZ NYBACKA berättar att hon försöker leva som hon lär, och att hon därför bestämde sig för att själv skriva en debattartikel första gången hon höll i kursen. Den publicerades i Biblioteksbladet den 22 december 2019.

– Jag vände mig emot att Svensk biblioteks-förening inte signerade en debattartikel i DN om armlängds avstånd i kulturen. Varenda dag efteråt har jag kunnat tänka: Varför gjorde de inte det? Vi hade behövt det arbetet i dag.

Det var alltså ”mångvetenskap” och ”medborgerlig bildning”. Vad gäller det återstående värdeordet, ”mångkultur”, har utbildningen en ambition att bredda bibliotekariegruppen.

Så hur har det gått att locka en bredare studentgrupp?

– Första året när vi gjorde en inventering över vilka språk de hade i gruppen var det en jättelång lista. Nästa år var det pandemi och digitalt och då krympte listan lite, och tredje året var listan ännu lite kortare. Våra studenter talar språk som thai, kinesiska, och arabiska, men kanske inte i den utsträckning som vi hade hoppats på.

Vad beror det på?

– Jag tror att det ligger lite i bilden av yrket – vit medelklass, kvinnligt kodat. Man ”vet” hur en bibliotekarie är och ser ut.

Har ni arbetat på något särskilt sätt för att nå ut till de här underrepresenterade grupperna?

– Vi har förlitat oss mycket på högskolans arbete

»Biblioteken får inte lämna walk over i debatten till andra utanför fältet.«

och profil. Men sedan kom pandemin som satte stopp för uppsökande verksamhet. Vi upptäckte också att högskolan inte varit lika aktiv och ambitiös de senaste tio åren som tidigare. Man vilade på gamla lagrar och levde tydligen på ett gammalt rykte.

För ett par dagar sedan kom Södertörns högskola dock med en ny strategi och handlingsplan för breddad rekrytering. Pamela Schultz Nybacka har inte hunnit gå igenom den än, men där finns en del åtgärder som hon och hennes kollegor ska ”hugga in” på, säger hon.

– Det blir en intressant utmaning att både locka underrepresenterat kön och särskilt män från studieovana miljöer och studenter med annat modersmål än svenska.

FÖR ATT BEHÅLLA de studieovana studenterna har bibliotekarieprogrammet gjort en satsning på ”akademiska” – det vill säga det akademiska språket och hantverket – men problemet är att en del av studenterna hinner hoppa av redan under den första delkursen, som delvis behandlar informationsvetenskap.

– Det är nog inte så många som tänker på den informationsvetenskapliga biten när de söker utbildningen. Det är några tuffa delkurser, mycket kunskap.

Vad tänker ni om det?

– Vi funderar på det. Hur kan vi både ta emot dem och visa dem vad akademiska studier är och inte ▶

»Man tar inte gemensamt ansvar, trots att lagen säger att man ska ta ansvar för prioriterade grupper.«

- kompromissa med det, samtidigt som vi inte vill ha onödigt höga trösklar?

Vad gäller visionen om den breddade studentgruppen finns alltså mer att göra. På många andra sätt har utbildningen dock varit framgångsrik, enligt Pamela Schultz Nybacka. Den är mycket populär, med runt 500 sökande. Redan första året seglade programmet upp som ett av högskolans tio mest eftersökta program, och man har inte sett någon minskning i siffrorna.

– Studenterna tycks dessutom få jobb, och vitsorden efter praktikperioden är väldigt goda.

DEN OVANLIGT LÅNGA praktiken – tio veckor – ger förutsättningar för en fördjupad kontakt med arbetslivet, och praktikanterna växer ofta ”flera centimeter” av den, berättar Pamela Schultz Nybacka. Samtidigt vittnar en del studenter om situationer som skaver. Apropå diskrepansen mellan behov och kompetens som en del bibliotek ger uttryck för, framkommer här en tendens hos vissa bibliotekarier att negligera den uppdaterade kunskapen när de möter den.

– Det kan till exempel handla om studenter som deltar i hbtq+-dagar, och som identifierar ett förlegat språkbruk från bibliotekets sida. Och när de försöker påpeka det, får de ett defensivt svar: ”Vilken forskning bygger du det på?” I stället för att svara: ”Jaha, vad

intressant, vi tar reda på mer”, så landar det hos den som påpekar problemet att också ta ansvar för det.

Varför blir det så?

– På biblioteken finns en tendens till inlåsningar: man är ”barnbibliotekarie” eller kanske ”mångspråksbibliotekarie”. Det landar lätt i: ”Jag kan inte barn – men hon kan det.” ”Jag kan inte hbtq+ – men min kollega kan det.” Man tar inte ett gemensamt ansvar, trots att lagen säger att biblioteken ska ta ansvar för prioriterade grupper, exempelvis minoriteter, människor med funktionsnedsättning, och andra modersmål än svenska.

PAMELA SCHULTZ NYBACKA har delvis ett utifrånperspektiv på biblioteken. Hon har visserligen verkat som biblioteksforskare och konsult sedan 2012, men hon kommer från litteraturvetenskapen och företagsökonomi. Planen var att arbeta på förlag, men så fastnade hon på universitetet och disputerade på en avhandling om bokläsning ur ett konsumentkulturoperspektiv.

– Jag var ju en udda fågel, en boktjej bland alla ekonomer.

Har folk inom bibliotekssektorn varit skeptiska mot dig?

– Nej, jag är förvånad över hur snälla människor kan vara. Att jag har fått ett så gott och öppet bemötande är en anledning till att jag överhuvudtaget migrerat in i ämnet. Sedan har jag kanske en högre tolerans för att vara annorlunda. Jag intar ofta den rollen, sitter inte mitt i en grupp utan på kanten med ett ben utanför.

Är du bekväm där?

– Ja, det är inte alltid lätt att vara där men jag söker mig dit. Och det är där jag lär mig mest och känner att jag kan bidra mest.

Att hon skulle ha ett utifrånperspektiv på biblioteken är bara korrekt i strikt professionell mening. Hennes erfarenhet av dem är stor och betydelsefull. Det började i Husby, dit hon flyttade med sin mamma när hon var åtta år. Från Nockeby Torgs idyll – där de visserligen bodde i en trång hyresrätt – till betong-

PAMELA SCHULTZ
NYBACKA

◆ **Gör:** Program-
samordnare för
bibliotarieutbild-
ningen på Södertörns
högskola, som hon var
med och grundade
2019. Dessutom uni-
versitetslektor, fil.dr. i
företagsekonomi och
litteraturvetare.

◆ **Född:** 1971.

◆ **Bor:** I Bromma.

förortens annorlunda sociala verklighet. Det tog ett tag innan hon lärde känna någon.

– Men jag hittade biblioteket i Husby, och där satte jag mig och läste. Helst Astrid Lindgren. Jag minns tydligt beskrivningen när en av huvudpersonerna i *Alla vi barn i Bullerbyn* får ett eget rum, ett som fanns i huset utan att hon vetat om det. Det var fantastiskt – wow, vilken dröm att få ett eget rum ...

Samtidigt fick hennes pappa jobb inom biblioteksvärlden och hamnade på Kungliga biblioteket. Han hade ingen akademisk utbildning, men blev till slut befördrad till bibliotekarie.

– En rolig anekdot var att det fanns en yngre kollega som han brukade prata om och som han tyckte mycket om. Hon påminde lite om mig, sade han. Sedan visade det sig att det var Karin Grönvall, som nu är riksbibliotekarie. Hon och jag insåg hur det hängde ihop efter forskningsprojekt ihop. Hon sade att han hade lärt henne allt hon kan.

FÖR PAMELA SCHULTZ NYBACKA blev det ingen bibliotekarieväg – vad ska man sikta på när ens pappa har nått Kungliga biblioteket? Det var inte ens självklart att hon, som inte kom från en akademisk bakgrund,

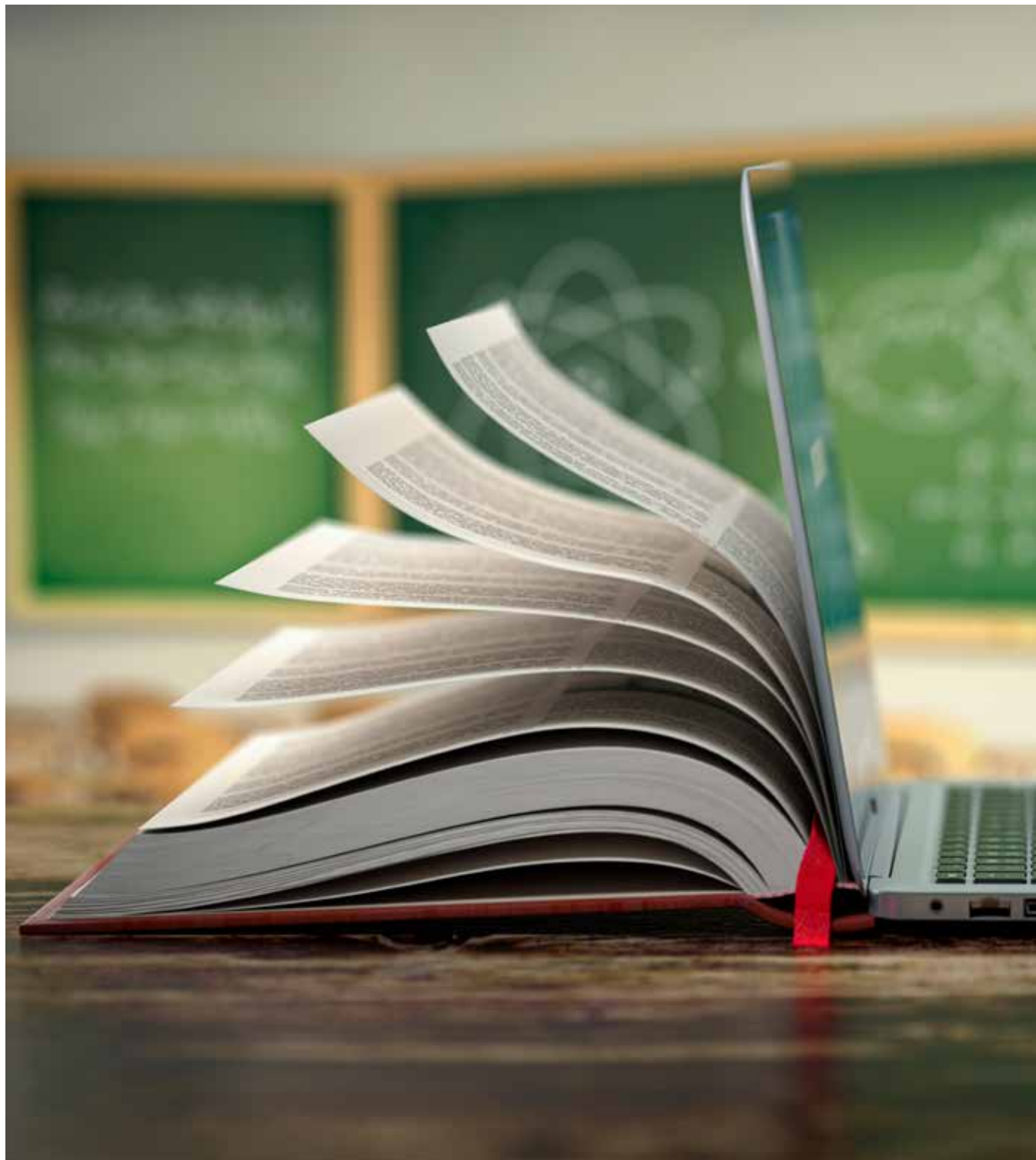
skulle plugga vidare överhuvudtaget. Men det gjorde hon, och hittade hem på kuppen, hem i ”akademiskan”.

– Jag hade inte varit jätteduktig i skolan, det kan jag inte säga. Jag är inte superbra på faktainlärnning, och sådant. Men det var som att jag fattade när jag kom till universitetet att shit, jag är akademiker! Det hade jag aldrig trott innan. Men någonting klack till där.

Hon minns särskilt ett formerande ögonblick. Efter att hon skrivit sin B-uppsats om den nigerianska författaren Chinua Achebes roman *Things fall apart*, blev hon inbjuden till ett seminarium med en kenyansk gästprofessor.

– Plötsligt befann jag mig i det här rummet med den här gästprofessorn, och jag tänkte: Jag kan inte bara komma hit och sitta tyst, jag måste ställa en fråga... Och så gjorde jag det, och blev bemött som en vuxen människa. Jag tror att jag fick korn på det här som jag nu försöker förmedla till mina studenter, att det handlar inte enbart om att lära sig alla de här grejerna, utan om att bygga sig ett eget resonemang – man får tänka själv.

Allt fler sökande till utbildningarna

På tio år har antalet sökande till bibliotekarieutbildningarna nästan fördubblats. Trots det utexamineras inte fler från lärosätenas kandidatprogram.

TEXT ANAHITA ARAI

Förra året firade Bibliotekshögskolan i Borås 50-årsjubileum. Högskolan

fortsätter att attrahera studenter men de senaste åren har söktrycket till campusutbildningarna minskat något:

– Borås är ingen traditionell universitetsstad. Många gånger är det studentlivet som drar studenterna till Lund och Uppsala, säger Karen Nowé Hedvall som är lektor och proprefekt för bibliotekarieutbildningen.

Samtidigt är bibliotekarieprogrammet mer populärt än någonsin – inte bara i Borås. På tio år har det totala antalet ansökningar nästan fördubblats.

EN SKILLNAD MOT tidigare är dock att allt fler studenter vill läsa kandidatprogrammet på distans. I Borås är det nästan fyra gånger så många sökande till högskolans

digitala utbildning som till campusprogrammet.

– Vi har konkurrerat med oss själva. Vi har i några år erbjudit ett kandidatprogram digitalt på hösten. Vi har under några år sett att vi har ett högre intag till distansutbildningen och lägre på campus. Nu har vi flyttat intagningen till distansutbildningen till våren i stället, säger Karen Nowé Hedvall.

Utmaningen med distansprogrammen är att alla som antagits inte alltid påbörjar sina studier och att många dessutom hoppar av.

ÄVEN PÅ Linnéuniversitet konkurrerar distansutbildningen, som har drygt 1 000 sökande per år, med campusutbildningen.

– De mest populära digitala utbildningarna är de utan fysiska träffar. Vi har sökande från hela landet. Vi har märkt att de digitala utbildningarna som har fysiska

Karen Nowé Hedvall.

Foto: Högskolan i Borås

»Jag tror att söktrycket kommer att påverkas av vad samhället gör med sina bibliotek.«

- träffar inte är lika attraktiva, säger Sara Ahlryd som är programansvarig för universitetets kandidatprogram.

I år firar kandidatprogrammet vid Linnéuniversitetet 20 år. En satsning på sökordsoptimering som startade 2019 har givit lärosätet fler sökande till kandidatprogrammet.

– Det mönster jag ser i statistiken är att lärosätena följs åt ganska mycket. De välkända utbildningarna lockar till sig många sökande. Högskolan i Borås är välkänd för sin bibliotekarieutbildning. Vi har en viss konkurrens mellan utbildningarna men den är inte så stor som man skulle kunna tro. Upptagningsområdet till campusutbildningarna är ganska lokal. Visst finns det studenter som flyttar långt men de flesta kommer från närområdet, säger Sara Ahlryd.

NÄR UMEÅ UNIVERSITET 2019 gjorde om sitt program så att det gick att söka in direkt

från gymnasiet utan några tidigare akademiska meriter, blev utbildningen mycket mer populär bland de sökande.

– På det stora hela har vi ett stabilt söktryck till vårt kandidatprogram, säger Rickard Danell som är programrådsordförande vid Umeå universitet.

– När jag började jobba här 2018 hade vi 25 platser på kandidatprogrammet i biblioteks- och informations-

vetenskap. Sedan utökade vi till 30 och nu har vi 35 platser. Vi ser att många av de sökande har jobbat innan de börjar studera hos oss. Till exempel kan de vara lärare eller förskollärare som väljer att utbilda sig till bibliotekarie efter några år i arbetslivet, säger Helen Andersson som är studievägledare vid Umeå Universitet.

Sara Ahlryd.

Rickard Danell.

FÖR NYKOMLINGEN Södertörns högskola går det riktigt bra. När kandidatprogrammet startade 2019 kom det in 431 ansökningar. Det var fler än de etablerade campusutbildningarna i Umeå, Borås och Växjö fick samma år. Södertörns högskola har behållit sitt höga söktryck, något som kan ses som en stor bedrift.

– Södertörns kandidatprogram är den enda grundutbildningen i närheten av Stockholm, utbildningen i Uppsala är på mastersnivå. Det kan vara så att det fanns ett uppdämt behov av en utbildning i Stockholm och att det är det vi ser i det

93 procent fler sökande på 10 år – men inte fler färdiga bibliotekarier

Källor: Universitets- och högskolerådet, UHÄ, och Ladok

höga antalet sökande, säger Sara Ahlryd.

På Södertörns högskola instämmer de i den bilden.

– Vår utbildning växte fram ur ett regionalt behov. Botkyrka kommun tipsade oss om att starta en bibliotekarieutbildning. Våra studenter kommer inte bara från Storstockholm utan från hela Mälardalen. Det finns en stor befolkning och många bibliotek i vårt område och det är viktiga faktorer som förklarar vårt söktryck, säger Pamela Schultz Nybacka som är programsamordnare och grundade bibliotekarieutbildningen på Södertörns högskola (se intervju på sidorna 28–33).

Hur ser då framtiden ut för lärosätena?

– Jag tror att söktrycket kommer att påverkas av vad samhället gör med sina bibliotek. Om politikerna ser biblioteken

Helen Andersson.

som ett mysigt ställe att läsa skönlitteratur på eller om de förstår att biblioteken har en roll att spela när till exempel fake news blir vanligare, säger Karen Nowé Hedvall vid Högskolan i Borås.

ATT SPEGLA samhället kommer att bli allt viktigare i framtiden understryker även Sara Ahlryd vid Linnéuniversitetet:

– Jag tror att det är viktigt att bredda rekryteringen till studenter med olika bakgrunder. Jag tror att vi skulle kunna göra mycket mer. Det är viktigt att det finns en blandning av människor som jobbar på våra bibliotek och samtidigt måste arbetsgivarna anställa personer som har olika bakgrunder. En stor majoritet av studenterna är kvinnor och även där finns det mycket att göra.

Brist på erfarna bibliotekarier

Möjligt att välja och vraka bland jobben.
Men arbetsgivarna får det tuffare.

TEXT STEFAN KARLSSON

Läsåret 2021/2022 tog 287 nya bibliotekarier ut sin examen på kandidat- eller mastersnivå, konstaterar Statistiska centralbyrån i sin arbetskraftsbarometer.

De flesta hade antagligen inga problem att hitta ett jobb inom yrket.

De studenter som börjar på landets bibliotekarieutbildningar i höst behöver inte heller oroa sig, om Arbetsförmedlingens jobbprognos slår in. Konkurrensen om biblioteksjobben kommer att vara låg, både under 2023 och på tre års sikt. Personer med utbildning och yrkeserfarenhet kommer att ha stora möjligheter att få arbete.

Lättast att hitta jobb kommer det att bli i Linköping, Norrköping, Umeå, Västerås och Örebro. Svårast kommer det att bli i Borås, Sundsvall och Växjö, enligt Arbetsförmedlingen.

– Nu måste kommunerna konkurrera även om bibliotekarier, säger Karen Nowé Hedvall,

ställföreträdande prefekt vid Bibliotekshögskolan i Borås.

NÄR HON BÖRJADE undervisa för tjugo år sedan drog kommunerna in den ena tjänsten efter den andra. Därför känns det kul att studenterna nu kan se fram emot en gynnsam arbetsmarknad där de kan välja och vraka bland jobben, tycker hon. Det gör också bibliotekarieutbildningen mer attraktiv.

På mastersprogrammen som utbildar bibliotekarier vid Uppsala och Lunds universitet ges en liknande bild.

– Vi får direkta förfrågningar från chefer som undrar om vi kan sprida information om att de söker bibliotekarier. Det är roligt att våra studenter är eftertraktade och att de kommer ut till en god arbetsmarknad, säger prefekten Åse Hedemark på Uppsala universitet.

– Den valfria praktikperioden på utbild-

ningen behövs knappt när arbetsmarknaden är så god, säger Olof Sundin, professor i informations- och biblioteksvetenskap vid Lunds universitet.

Han förklarar att studenterna i Lund, precis som på många andra håll, ofta börjar extrajobba på bibliotek redan under studietiden.

PENDELN TYCKS ALLTSÅ ha svängt över till arbetstagarnas fördel under det senaste decenniet. Det framgår tydligt i SCB:s arbetskraftsbarometer. Andelen arbetsgivare som bedömer att det finns god tillgång på bibliotekarier har minskat kontinuerligt sedan 2010. Andelen arbetsgivare som bedömer att det råder brist på bibliotekarier har samtidigt ökat.

– Jag har märkt det när vi pratar med arbetsgivarna, säger Karen Nowé Hedvall vid Borås högskola.

Både bibliotekschefer och Bibliotekshögskolans programråd, som har representanter från olika delar av bibliotekssektorn, påtalar att det är svårt att hitta bibliotekarier, berättar hon. Bristen märks främst på mindre orter och på skolbiblioteken som ofta har få anställda.

– Skolbibliotek är speciella. De tillhör en annan del av kommunen än övriga bibliotek. Det brukar också vara små arbetsplatser där du måste göra det mesta själv. Det kanske inte är så lockande, säger hon.

Olof Sundin vid Lunds universitet tror också att skolbibliotekens rekryteringsproblem hänger ihop med att de är så små att de inte kan erbjuda studenter deltidsjobb under studietiden.

– Vi har blivit uppvaktade av skolbibliotekarier som vill att vi försöker hitta andra sätt att

motivera studenterna att söka sig till skolbibliotek, säger han.

Åse Hedemark.

Olof Sundin.

Det finns tecken på att bibliotekariebristen kan bli ännu värre framöver. En femtedel av alla utbildade förvärvsarbetande bibliotekarier kan gå i pension inom de närmaste åren, enligt SCB:s arbetskraftsbarometer. I Saco:s rapport *Framtidsutsikter – här finns jobben för akademiker 2028* påpekas också att det utbildas för få nya bibliotekarier för att täcka upp för pensionsavgångarna.

MEN KAREN NOWÉ HEDVALL vid Borås högskola tycker inte att bibliotekariebristen är akut.

– Vi har inte fått de starka signalerna ännu. Vi hör att det är lite svårare att få tag på folk, men det är inte total kris.

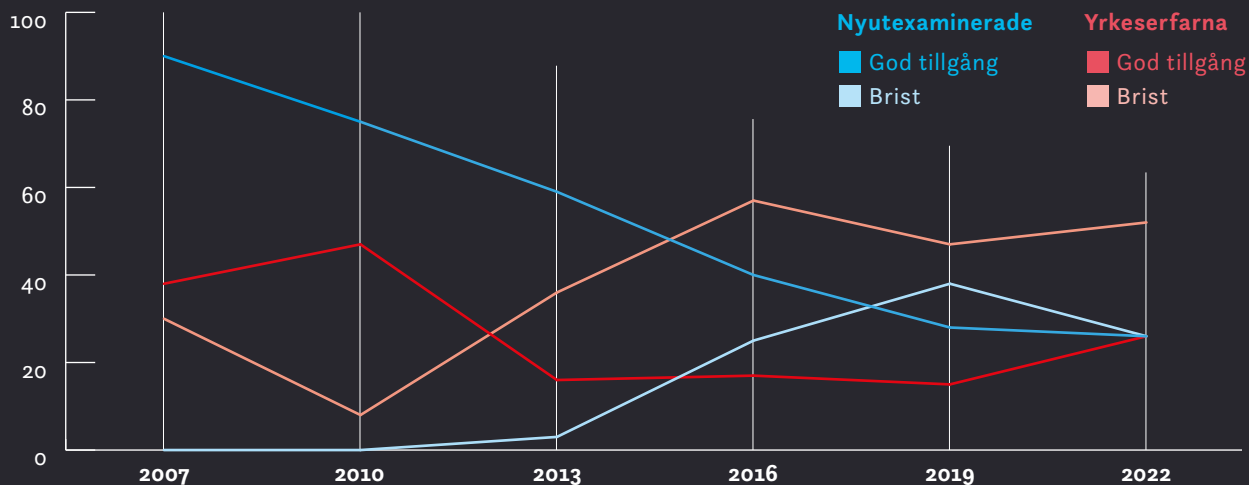
Hon tycker också att det är svårt att sia om framtidens behov av bibliotekarier, eftersom det är ett yrke i stark förändring. Läget kan förändras snabbt.

– Majoriteten av landets bibliotekarier arbetar på folkbibliotek och deras roll förändras hela tiden. Från att förmedla böcker och kultur till att agera mötesplats, hjälpa folk in i samhället och minska digitala klyftor. Folkbiblioteken tvingas hela tiden förnya sig för att vara relevanta för skattebetalarna. Det gör de bra. Men ▶

»Nu måste kommunerna konkurrera även om bibliotekarier.«

Tillgång på bibliotekarier

Källa: SCB:s Arbetsmarknadsbarometer

- nu ställs många kommuner inför sparkrav. Då skär de nästan alltid ned på biblioteken. Alla som går i pension framöver kommer inte att ersättas, tror jag.

På andra håll, som vid Lunds universitets mastersutbildning, har antalet utbildningsplatser utökats.

– Vi har expanderat, om än långsamt under många års tid, säger Olof Sundin.

HAN SKULLE GÄRNA se att ännu fler bibliotekarier utbildas i Lund. Men det är en komplex fråga som avgörs högre upp i universitetens hierarki. Det är en förhandling om hur fakulteten ska fördela sina utbildningsplatser och hur mycket resurser institutionen ska få. Det är också viktigt att det finns bra söktryck så att utbildningsplatserna fylls av väl kvalificerade och motiverade studenter.

– Sedan vet vi inte heller vad som väntar runt hörnet, med en lågkonjunktur som kan påverka kommunernas villkor, säger han.

Mastersprogrammet på Uppsala universitet har också växt på senare år. De är måna om att utbildningen kan behålla kvaliteten och Uppsala har precis som andra lärosäten i landet problem att hitta disputerade lärare inom biblioteks- och informationsvetenskap. Det gör det också svårt att utöka antalet utbildningsplatser ytterligare, förklarar Åse Hedemark.

– Jag tror att vi har nått vårt tak nu med tanke på det antal lärare vi har, säger hon.

BIBLIOTEKSUTBILDNINGEN vid Umeå universitet har också utökad antalet utbildningsplatser under de senaste fem åren. De skulle gärna fortsätta växa, men expansionen försvåras, precis som i Uppsala, av bristen på disputerade lärare i ämnet.

– Vi behöver mer folk. Men vi är inte ensamma. Det är brist på alla orter, säger Rickard Danell, professor i biblioteks- och informationsvetenskap vid Umeå universitet.

Han berättar att biblioteksutbildningarna träffas återkommande för att diskutera bemanningsproblemet. Nu har det skapats en forskarskola som finansieras av Vetenskapsrådet och administreras av Borås högskola som ska se till att det fylls på med fler doktorander som kan disputeras i ämnet och i förlängningen också bli universitetslektorer.

– Det tar ju fyra-fem år innan en doktorand kan disputeras. Vi har långa ställtider i universitetsvärlden. Så en ytterligare utökning av utbildningen ligger en bit in i framtiden, säger Rickard Danell.

Rickard Danell.

Foto: Elin Nysten/Region Gotland

FOKUS: BIBLIOTEK

**Välkommen till en hel dag av samtal och
debatt under Almedalsveckan!**

Kan en skolbibliotekarie förbättra elevers studieresultat? Hur nära får politiker gå? Tål demokratin hur mycket algoritmer som helst?

Det här är några av de ämnen vi kommer att prata om på
Almedalsbiblioteket den 29 juni.

Läs mer här: www.biblioteksbladet.se/Almedalen

Vi ses i Visby!

ARRANGÖRER

**BIBLIOTEKS
BLADET**

**Biblioteken
på Gotland**

Svensk
biblioteksörening

VAD TYCKS OM BIBLIOTEKARIENS KUNSKAP?

Gång på gång ställs frågan om vad den som jobbar på bibliotek bör kunna. Men för att tala om nödvändig kompetens måste verksamheten ses i relation till övergripande samhällsströmningar, skriver Ola Pilerot.

TEXT

OLA PILEROT

Professor i biblioteks- och informationsvetenskap vid Högskolan i Borås.

Vissa frågor är eviga i bibliotekssektorn. Så länge det har funnits bibliotekarier har en av dessa frågor gällt vad den som arbetar på bibliotek behöver kunna för att utträtta sitt arbete. Matchar kunskaperna – och inte minst utbildningen till bibliotekarie – behoven? Är dagens utbildning gångbar för framtiden? Litteraturen på området är generös. Både dåtidens och nutidens kravlistor och framtidsvisioner är många. Botaniserar man i den här litteraturen, i synnerhet där den specifikt uppehåller sig vid vilka kunskaper, kompetenser, färdigheter och personliga egenskaper en bibliotekarie behöver ha, så står det snart klart att det är många som genom åren har engagerats av frågan. Men innan vi gör några nedslag i litteraturen för att se hur det har sett ut, och ser ut, måste ett centralt spänningsfält i diskussionen redovisas.

Genom bibliotekens moderna historia, från det sena 1800-talet och framåt, har två parallella och i någon mening konkurrerande traditioner utvecklats, en nordamerikansk, som inte minst förmedlades till Sverige genom Valfrid Palmgrens pionjärresor och rapporter i början av 1900-talet, och en kontinentaleuropeisk, kanske särskilt fransk. Den stora skillnaden mellan de två gäller vilket fokus som anläggs i biblioteksverksamheten. Medan man i Nordamerika starkt har betonat bibliotekets användare och lagt stor möda vid att erbjuda relevant läsning på ett för användaren så smidigt sätt som möjligt, har den kontinentala traditionen varit mer upptagen vid att bevara och ta hand om bibliotekets samlingar, på säkert avstånd från användarna. När den amerikanske bibliotekarien Otis H. Robinson 1876

proklamerar att ”en bibliotekarie borde vara mer än en bokhållare; han borde vara en utbildare” så är det en både tidig och tydlig illustration av den nordamerikanska traditionen. När biblioteksvetaren Bertil Jansson, däremot, konstaterar att en bibliotekaries uppgift, enligt den franska *Encyclopedien* från 1751, är ”att förestå ett bibliotek, vårda det, hålla det i god ordning och sörja för att boksamlingen växer”, så ser vi ett uttryck för den kontinentala traditionen. Apropå frågan om vad en bibliotekarie ska kunna är det för övrigt svårt att i det här sammanhanget inte återge det som Jansson i nästa stycke av samma text berättar, återigen med hänvisning till den franska *Encyclopedien* från 1751, nämligen att ”En bibliotekarie skall behärska både klassiska och moderna språk, han skall dessutom äga kunskaper om böcker, utgåvor och om allt som har med litteraturens historia att göra och vara insatt i handeln med böcker och i den typografiska konsten”. En sådan kravprofil ter sig närmast komisk i dag, men faktum är att en bra bit in på 1900-talet så krävdes även av den som ville utbildas till bibliotekarie vid svenska universitetsbibliotek att man hade läst latin och studerat tre moderna språk.

Resonemanget om skillnaderna mellan de olika biblioteks-traditionerna är naturligtvis en aning tillspetsat men det säger något om den spänning som genomsyrar diskussionen om vad bibliotekarien behöver kunna. Bland de många aktörer som har en uppfattning i frågan ser vi en liknande variation i fokus som mellan den nordamerikanska och den kontinentala traditionen.

När Sveriges första bibliotekarie-utbildning – eller ”bibliotekskurs” som den annonserades som i *Biblioteksbladet* 1925 – startades av Skolöverstyrelsen 1926, så tycks fokus huvudsakligen ha varit lagt på biblioteks samlingar. Av annonsen framgår att kursen bland annat ska täcka ”bok- och bibliotekshistoria, bibliografi, uppslagsböcker samt principerna för bokurval, bibliotekets organisation samt biblioteksarbetets teknik (katalogisering, klassifikation, lokaler, utlåning, o.s.v.)”. Det är ett ämnesfokus som mer påminner om den kontinentala bibliotekstraditionen än om den nordamerikanska, vilket kan tyckas vara lite överraskande med tanke på det inflytande Valfrid Palmgren torde ha haft på svenskt biblioteksväsende vid den här tiden. I sin bok från 1909, *Bibliotek och folkuppfostran: anteckningar från en studieresa i Amerikas Förenta stater*, beskriver hon hur ”De amerikanska bibliotekarierna dela sitt hjärta mellan böckerna och den allmänhet, de tjäna, och sitt hela intresse rikta de på att föra samman allmänheten med böckerna” (s. 160). Det ideal som reflekteras i den här passagen ser vi också i den biblioteksutredning som Palmgren 1911 överlämnade till ecklesiastikminister Elof Lindström. Där konstateras det bland annat att ”det viktigaste i biblioteksarbetet [är] att vara föreningslänken mellan människorna och boken” (s. 99).

Med mer samtida termer skulle man förmodligen beskriva den hållning som Palmgren ger uttryck för som ett användarperspektiv. Inom det område av den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen som är ▶

► inriktad mot människors informations-sökning och -användning, bland annat genom bibliotek, har man genom åren inte sällan skiljt mellan å ena sidan just ett användarperspektiv och å andra sidan ett systemperspektiv, det vill säga ett perspektiv där fokus läggs på källor, söksystem och vägar som kan leda fram till källorna. Det visar sig dock alltmer i samtida forskning på området att den här skillnaden i perspektiv inte är särskilt fruktbar att vidmakthålla. Vad människor gör måste förstås i relation till de redskap de väljer att använda. Likaså måste system förstås i relation till de som förväntas använda dem. Det samma gäller diskussionen om kunskaper för biblioteksarbete. Båda de bibliotekstraditioner som tidigare nämnts rymmer inslag som bibliotekarien måste ha kunskaper om. Det handlar inte om det ena eller det andra.

Det kommer som sagt med jämna mellanrum rapporter och förslag kring hur bibliotekarien ska vara rustad. Inte sällan är det bibliotekschefer som tillfrågas om vad de tycker att en person med en färsk examen i biblioteks- och informationsvetenskap behöver kunna, eller hur en sådan person bör vara. Tyvärr är det inte heller ovanligt att sådana frågebatterier innehåller (ledande) frågor om vilka kunskaper och egenskaper de nybakade studenterna saknar. Något år får vi veta att bibliotekarien redan då hen kliver över tröskeln till yrkeslivet bör vara ansvarskännande och ansvarstagande, ha förmåga att samarbeta med kollegor av olika slag, vara flexibel, engagerad och självgående. Samtidigt får vi, i samma undersökning, veta att de nya biblioteka-

rierna inte har professionellt självförtroende, inte är självgående eller nytänkande. Dessutom saknar de ledaregenskaper och stresstålighet. Ett annat år, i en annan rapport, lär vi oss att det finns de som menar att studenterna när de lämnar utbildningen inte ens vet vad ett bibliotek är. Och så fortsätter det. För bara några år sedan, framkom det att folkbibliotekschefer, efter att ha blivit uppmanade att identifiera nyutexaminerade bibliotekariers ”kompetensluckor”, (naturligtvis) kom på en mängd olika svagheter och brister. Som man frågar får man svar: det visade sig förstås att de nya bibliotekarierna led stora brister beträffande det allra mesta. I varierande mån gäller det alltifrån grundläggande kunskaper och färdigheter över social och strategisk kompetens till personliga egenskaper och attityder som enligt de svarande cheferna är viktiga för folkbiblioteksarbete.

Man kan naturligtvis inte helt avfärda rapporter av det sistnämnda slaget, men det ligger nära till hands att förstå dem som om de utgick från den tveksamma premiss som säger att den som är nyutexaminerad från en utbildning i biblioteks- och informationsvetenskap ska vara fix och färdig som fulländad bibliotekarie. Så är givetvis inte fallet. Det betonas i högskolelagen att den högre utbildningens uppgift är att ”utveckla studenternas förutsättningar för yrkesverksamhet”. Relativt samstämmig forskning kring arbetsliv och lärande visar dessutom att det är genom att vara i arbete, tillsammans med erfarna kollegor, som den som är ny kontinuerligt lär sig en betydande del av det som behövs för att ►

Skapa på Polarbibblo!

Polarbibblo är en säker sajt där barn kan utforska sitt berättande och språk på ett kreativt och lustfyllt sätt. Hos oss kan barn bland annat läsa, lyssna, skicka in texter, rita, spela spel och till och med se film på de nationella minoritetsspråken!

Vi finns på meänkieli, samiska språk och svenska.

Välkommen in!

Polarbibblo
WWW.POLARBIBBLO.SE

LIVFULL OCH OMVÄXLANDE

Genomtänkt inredning, former, utrymmen och material som stöder multifunktionell användning!

EN SLIPAD DIAMANT

Många år av utvecklingsarbete har förenats i design och hållbara material samt med hänsyn till kundernas önskemål.

Vi är Nordeuropas största tillverkare av bokbussar med nästan **60** års erfarenhet och **700** tillverkade bokbussar.

TA KONTAKT

Marknadsföringschef
Olli Aarnio,
+358 405 713 636

KIITOKORI OY
PB 22, 47401 Kausala, Finland
www.kiitokori.fi

KIITOKORI
SPECIAL VEHICLES

Öppenhet är hemligheten bakom biblioteksvärldens nya succé

Koha är världens största öppna bibliotekssystem. imCode Partner AB är ett svenskt IT-företag från Visby. För 7 år sedan möttes de och startade en snabb expansion i Sverige. Nu är imCode tillsammans med det norska dotterföretaget Libriotech den främsta leverantören av Koha i Norden. Hemligheten? Öppenhet!

När Koha och imCode möttes fanns det några enstaka bibliotek som använde Koha, i första hand högskolor och universitet.

Men eftersom Koha är världens största öppna bibliotekssystem och imCode arbetat med öppna system sedan år 2000, blev expansionen i Sverige blixtn snabb.

Idag, efter 7 år, används Koha av över 40 kommunala folkbibliotek, några hundra skolor och cirka 25 specialbibliotek. Koha är det system som expanderat snabbast av alla webbaserade bibliotekssystem. Det är till stor del systemets öppenhet som gör det intressant när biblioteken behöver utveckla sin teknik.

Men vad betyder det att systemet är öppet?

Inget monopol

Öppen källkod innebär att det inte

finns några licenskostnader, ingen begränsning i vem som får anpassa eller utveckla systemet och inget monopol. Biblioteken är inte inlåsta tekniskt och efter det initiala avtalet har löpt ut kan uppdragsgivaren välja att byta leverantör utan att behöva byta system.

Verifierbar säkerhet

Säkerhet är också en viktig faktor. Systemet är utformat med flera lager av säkerhet, där bibliotekspersonalen själva kan bestämma vilka användare som ska ha tillgång till olika information. Och eftersom koden är öppen kan valfri utvecklare verifiera hur säkert systemet är.

Ingen leverantörsinlåsning

En stor fördel är att öppna system inte är inlåsta till en enda leveran-

tar av t ex support. Biblioteken kan byta leverantör utan att byta system. Trivs du med Koha men inte med din leverantör? Behåll systemet - ta in en annan supportorganisation.

Hållbart

Koha som plattform är en långsiktig och hållbar lösning. Det finns inga inlåsningsvarken i data eller leverantör. Systemet är byggt för integration och utveckling. Därför är öppenhet långsiktigt hållbart och ekonomiskt lönsamt.

Träffa imCode på Biblioteksdagarna

Som ledande leverantör av öppna bibliotekssystem i Norden kommer imCode tillsammans med norska dotterföretaget Libriotech att ställa ut på Biblioteksdagarna i Linköping 2023.

Besök imCode´s monter! Här finns det ett fint tillfälle att få en live-demo och träffa några av experterna - så kan du se hur Koha verkligen fungerar.

Både Kohas utvecklare och imCode brinner för öppenhet. Det är bolagets livsluft!

*För mer information kontakta oss på följande sätt:
E-post: info@imcode.com
Telefon: 0498 200 300
Hemsida: www.imcode.com*

- klara arbetsuppgifterna. Föreställningen om den vid utbildningens sista dag färdig- utbildade bibliotekarien anknyter för övrigt också till en särskild diskurs inom högskolesfären som kom i svang vid tiden för den så kallade Bologna-reformen. Då lanserades på bred front den nyliberala idé, enligt vilken den utexaminerade studenten ses som en produkt eller ett verktyg som ska sättas i användning. En tanke som för övrigt kolliderar med skrivningen i högskolelagen om att utbildningen ska förbereda för yrkesverksamhet. Att termer som konkurrenskraftig, effektiv och anställningsbar har letat sig in i högskolesfären, antyder att man i stället för att se utbildningen som ett tillfälle för nyfikenhetsdriven bildning och förkovran ser den som en vara bland andra varor som, om man skaffar den, ska leda till konkurrenskraftig kunskap på marknaden.

Nåväl, hur är det nu då, vad behöver dagens och framtidens bibliotekarier kunna? Sociologen Andrew Abbott lär oss att biblioteksarbete med nödvändighet måste ses i ljuset av den samtid i vilket det äger rum. För att överhuvudtaget börja tala om vilka kunskaper som krävs av bibliotekarien, så behöver vi sätta biblioteksverksamheten i relation till övergripande sociala och kulturella strömningar i samhället, vi behöver förstå den utifrån nya teknologier, förändrade organisationsformer och ekonomiska förutsättningar. Ett sådant förhållningssätt präglade en ambitiös och insiktsfull rapport om bibliotekariens framtida yrkeskompetens som Dik-förbundet publicerade för lite drygt tio år sedan.

I rapporten skisseras en mycket omfattande uppsättning mer eller mindre detaljerade kunskaper, kompetenser och färdigheter utifrån det som rapportförfattarna då identifierade som ett antal viktiga utvecklingsområden: digitalisering, läsning, vetenskaplig kommunikation (särskilt för forskningsbiblioteken), deltagarkultur, pedagogik och handledning, marknadsföring och, slutligen, det som de kallar för akademikerkompetens. Så här i efterhand kan vi konstatera att Dik-rapportens dåtida framtidsspaning har stått sig rätt väl, även om det är tydligt att vi lever i en annan tid i dag. Kanske kan något därför strykas ur Dik-listan, samtidigt som nya punkter måste till. Till exempel lyser språklig och kulturell kompetens med sin frånvaro vilket i dag, då biblioteken besöks av mängder av människor med andra kulturella bakgrunder och andra språk än svenska, framstår som ett nödvändigt inslag i bibliotekariens mångfacetterade kunskapsrepertoar.

2003 publicerade Lars Seldén och Mats Sjölin en artikel med titeln "Kunskap, kompetens och utbildning – ett bibliotekariedilemma under 100 år". Tjugo år senare återstår bara här och nu att konstatera att dilemmat lever vidare. Vissa frågor är eviga i bibliotekssektorn.

Utväld från nätet

Missa inga nyheter. **Biblioteksbladet.se** uppdateras dagligen med material som inte trycks i papperstidningen.

1,5%

Så hög är arbetslösheten bland bibliotekspersonal, enligt fackförbundet Dik. Bland utrikes födda är dock arbetslösheten fyra gånger så hög. "Underbetyg."

Nyhetsartikel
16 februari.

FRÅN NÄTET

Foto: Christine Olsson / TT

Startar bibliotek för social rättvisa

ORGANISATIONEN Helamalmö startar sitt andra bibliotek. Ambitionen är att samarbeta med universitetsbibliotek runtom i landet.

– När nya rapporter kommer så ska man kunna läsa dem hos oss, säger verksamhetsledaren Nicolas Lunabba.

Helamalmö – det skrivs med ett ord – driver redan ett bibliotek i organisatio-

nens mötesplats i stadsdelen Nydala. Senare i år tas ett steg till då ett andra bibliotek etableras.

– Vi behöver ha en plats i centrum för att kunna samla aktörer som jobbar med praktiskt förändringsarbete, men också med bildning. Så det är där biblioteket kommer in, säger Nicolas Lunabba.

Nyhetsartikel 28 mars.

Foto: Åke Ericson

Thomas Öhnell.

Ger boktips till intagna

I 18 ÅR HAR Thomas Öhnell levererat lästips och begärt in sena boklån från långtidsdömda på Hall. När regeringen ropar efter hårdare straff är det inte första gången han hör det.

– Jag blir alltid lite orolig.

Tonvikten på bestraffning snarare än att förebygga återfall bidrar till oro för att biblioteksverksamheten ska begränsas.

– En bibliotekarie behövs, annars har man ju inte biblioteksverksamhet. Det behövs för att göra urval, inköp, gallra och prata om boktips, säger Thomas Öhnell.

Artikel 13 mars.

874

ANTALET BOKTITLAR som förbjöds i USA andra halvåret 2022. Främst berördes böcker om ras, historia, sexuell läggning och kön, enligt en rapport från Pen America.

Nyhetsartikel 24 april.

Foto: Annika Clemens

»JAG KOMMER ATT VARA MIG SJÄLV ÄNNU MER«

Hatet mot dragartisternas sagostunder på bibliotek ger Ebbe Jonsson, alias Misty Bubble, mer kraft att kämpa för sin rätt att vara den han är.

Nyhetsartikel 6 april.

Foto: Emroo Photos

GLÖM INTE MATIULLAH WESA

MATIULLAH WESA har grundat organisationen Pen Path som driver på för i synnerhet flickors rätt till utbildning i Afghanistan. I slutet av mars greps han av talibanregimens säkerhetspolis.

"Vi vill inte att någon grupp ska kunna hindra flickor från att gå i skolan", förklarade han trotsigt när Biblioteksbladet interjuvade honom i augusti 2021, några dagar efter att talibanrörelsen tog makten i landet.

Gripandet är naturligtvis mycket illavarslande. Matiulla Wesas försvinnande och Pen Paths kamp får inte falla i glömska.

Kommentar 4 april.

Krympande tillgångar

KRIG OCH INFLATION påverkade värdet på Svensk biblioteksförnings värdepapper under 2022. Vid utgången av året uppgick värdet till 329 miljoner kronor mot 412 miljoner ett år tidigare, enligt årsbokslutet.

"Svensk biblioteksförnings verksamhet bedrivs på avkastning från det egna kapitalet", skriver Helene Öberg i en kommentar till Biblioteksbladet. "... när portföljen sjunker i värde och om vi fortsätter plocka ut lika mycket medel till verksamhet som under de goda åren så är förvaltningen inte lika långsiktigt hållbar längre."

Nyhetsartikel 18 april.

FRÅN NÄTET

Bibliotekarier ryms i samhällsdebatten

EFTER NÅGRA månader som kanslichef på Journalistförbundet har jag fått perspektiv på de år jag ägnat åt biblioteken och dess roll i samhället. Journalister uppfattas ofta som spännande, snabbfotade, undersökande och med ett uppdrag som vilar på tydlig demokratisk grund.

Biblioteken framstår som en mer trogrörlig verksamhet med långa planlagda perspektiv där få biblio-

Karin Linder.

tekarier tillåts komma ut ur institutionens anonymitet.

Det skulle vara fint att se fler bibliotekarier stiga ut ur anonymiteten och ta plats utifrån kunskap och det samhälleliga värdet av allas rätt till information.

Det finns utrymme i debatten, den bör inte slarvas bort till förlegade uppfattningar om kända bibliotekarier med inåtvänd världsuppfattning.

Krönika 14 april.

TENSTA BIBLIOTEK delar entré med medborgarkontoret. Därför beviljade åklagaren inte en ansökan om besöksförbud. **Nyhetsartikel 20 mars.**

Diskussionen om bibliotekens roll i totalförsvaret tenderar att bli förskönande. Det är viktigt att stå tryggt med fötterna i sin egen verklighet. Hur andra valt att organisera sig är inget facit.

Lärdomarna från corona-krisen och kriget i Ukraina har ökat förståelsen för att biblioteken har en roll i totalförsvaret. Svensk

biblioteks förening har ett expertnätverk som arbetar med att öka medvetenheten inom olika biblioteksformer kring vilka roller dessa kan komma att ta i händelse av kris eller krig. På Marskonferensen i Umeå var temat Beredskap, och talare efter talare intygade bibliotekens betydelse.

Underlag från myndigheter som Säpo och Must har gett oss en fördjupad förståelse för hur hotbilden ser ut. Desinformation och hot mot demokratiska värden är centralt i ett utmanat läge. Det är inte konstigt att blickarna på både kommunal och nationell nivå vänds mot biblioteken.

JAG SITTER INTE med alla svaren på hur biblioteken bäst bidrar, men för mig är det viktigt att det är biblioteken själva som definierar sitt uppdrag i kris eller krig. Det första steget för biblioteken är att slå fast att de har en funktion i utmanande lägen. Vid höjd beredskap kan det spela roll att säkra bemanningen för att fortsatt hålla öppet. Annars kan medarbetarna omplaceras till andra arbetsuppgifter som bedöms vara viktigare.

Finns det något beskrivet i styrdokument kring vilken roll biblioteken förväntas ta? Bibliotekslagen skriver om

bibliotekens uppdrag att värna den fria åsiktsbildningen, och det är ett uppdrag som blir angeläget när den fria åsiktsbildningen utmanas av främmande makt. Regeringens biblioteksstrategi tar upp bibliotekens ansvar för att värna tillgången till faktabaserad och trovärdig information i såväl normallägen som vid krissituationer och krig. Det är skrivningar som låter självklara och viktiga, men som kommer att kräva diskussion och förberedelser för att vara lika självklara i ett utförande under en pressad situation.

DISKUSSIONEN OM bibliotekens roll i totalförsvaret tenderar att bli förskönande. Det pratas om källkritik, fri åsiktsbildning och trovärdig information. Det målas upp bilder av att människor har nära till ett bibliotek och att de kommer för att ta en kopp kaffe och prata med bekanta. Men ett samhälle där elen ligger nere stora delar av dygnet, hur påverkar det? Människor kommer att söka sig till biblioteken för att ladda sin telefon, för att värma sig, eller för att få gå på en toalett. Från kriget i Ukraina vet vi att biblioteken blir måltavla, både för sin demokratiska funktion men också för sin betydelse som kulturarv. Bibliotekariernas tid går till att rädda samlingarna, flytta dem till säkrare platser, och digitisera det viktigaste så att det åtminstone finns en digital kopia kvar.

Sannolikheten är stor att det kommer att finnas många pigga förslag på vad biblioteken kan göra i utmanande lägen som krig eller kris. Biblioteken kan ses som ett sätt att lösa andra aktörers utmaningar. Det är viktigt att vara rustad i de här diskussionerna och stå tryggt med fötterna i sin egen verklighet. Hur andra valt att organisera sig är inget facit. Omvärldens förväntningar är ingen mall.

Helene Öberg är Svensk biblioteks förenings ordförande.

HELENE
ÖBERG

—
OM ATT
DEFINIERA
UPPDRAGET
I KRIS OCH
KRIG

VI TILLVERKAR
EFTER
ERT BEHOV!

FELLWINGS KAROSSERI
26771 Billesholm SWEDEN Tel 042-75725
fellwings.se

Läs oss varje kvartal, vecka och dag

DU LÄSER JUST NU Biblioteksbladet på papper – men du vet väl att det går att läsa oss hela tiden, året om?

- ◆ Webbplatsen **biblioteksbladet.se** uppdateras varje vardag med nyheter och debatt.
- ◆ Du kan prenumerera på vårt nyhetsbrev som skickas ut på tisdagar vid lunch.

DET HÄR NUMRET av tidningen handlar om utbildning.

Nästa utgåva kommer i höst med ett annat tema.

Vad borde vi fördjupa oss i?

Mejla oss på redaktion@biblioteksbladet.se

NE X BRITANNICA

Upptäck det engelskspråkiga uppslagsverket Britannica i
NE:s utbud för bibliotek.

Läs mer på [NE.se](https://www.ne.se)